Työsuojelu ja Esko Kulonen

17.12.2021

Perustuslain 18.1 §:ssä julkinen valta velvoitetaan huolehtimaan työvoiman suojelusta. Säännöksen piiriin kuuluvat muun muassa työolojen turvallisuus, työntekijöiden terveys, työaikasuojelu ja erottamissuoja. Työturvallisuuslaki puolestaan toteaa 8§:ssään, että työnantaja on velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Tässä tarkoituksessa työnantajan on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat. Työsuojelu on siis lakisääteistä toimintaa, jolla järjestetään työympäristö työntekijälle turvalliseksi ja terveelliseksi. Näin ei kuitenkaan aina ole ollut.

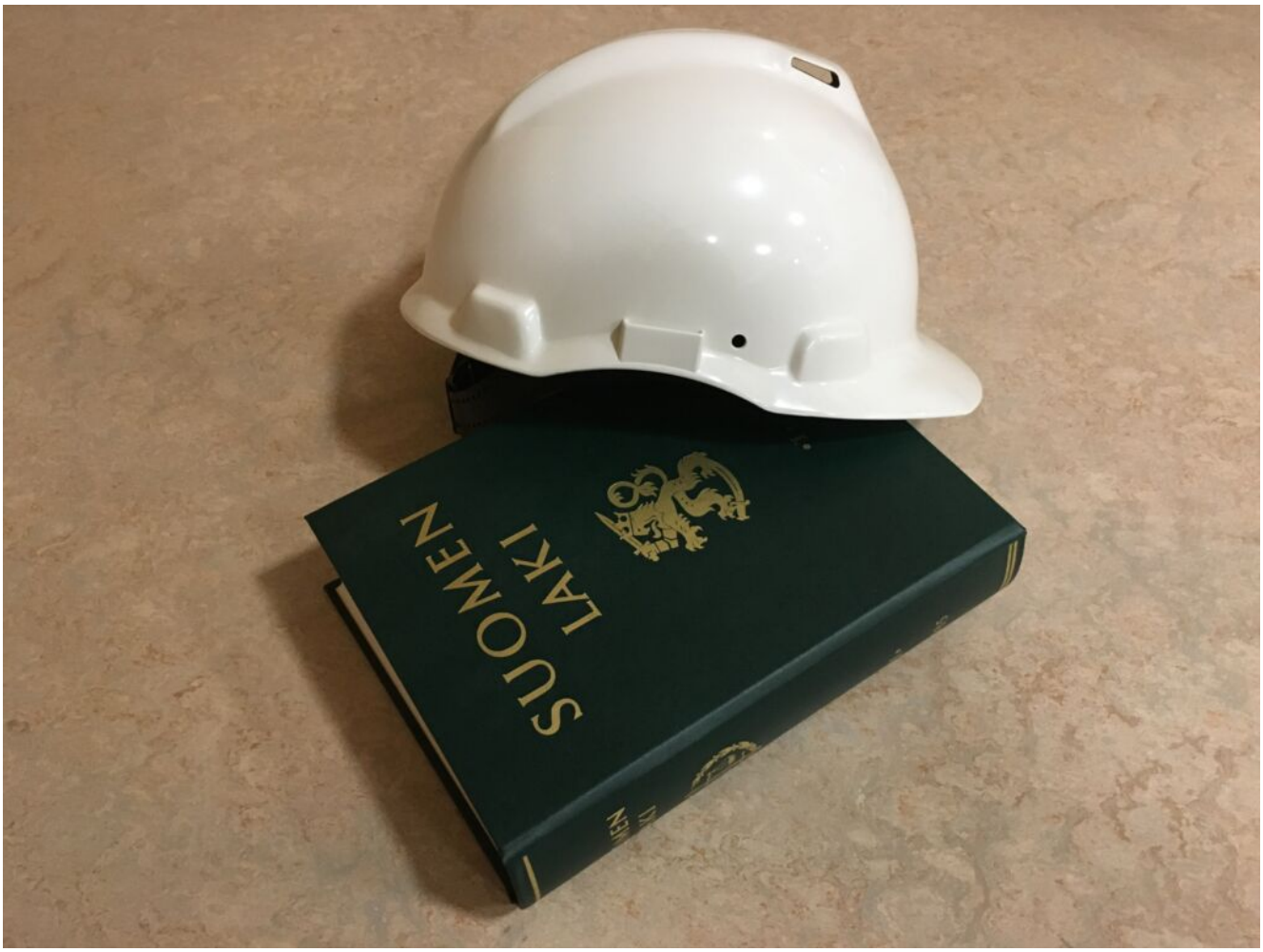

Työsuojelu perustuu lakiin.

Teollistuminen käynnisti

Suomen teollistuminen 1800-luvun loppupuolella merkitsi suuria muutoksia myös työoloissa. Tehtaat ja tuotantolaitokset rakennettiin ensisijaisesti tuotannon, ei työntekijöiden turvallisuuden tai terveyden näkökulmasta. Työ oli raskasta ja työpäivät pitkiä. Tapaturmat olivat yleisiä. Teollistumisen myötä myös työmenetelmät kehittyivät ja esim. uusia kemikaaleja alettiin hyödyntää tuotannossa. Ammattitauteja (mm.

ihotauteja, pölykeuhkosairauksia ja myrkytyksiä) alkoi ilmetä, mutta niitä ei pidetty vielä todellisena ongelmana eikä niitä tilastoitu. Tapaturmia sen sijaan alettiin tilastoida vuonna jo 1890.

Alkuaikoina työsuojelun tavoitteena oli suojella naisia ja lapsia teollisuustyön aiheuttamilta vaaroilta. Tätä kutsuttiin *työväensuojeluksi*. Suomen ensimmäisenä työväensuojelulakisäädöksenä pidetään keisarin asetusta “Teollisuusammateissa olevain työntekijän suojelemisesta” vuodelta 1889. Siinä oli säädöksiä esim. puhtaasta ilmasta, valaistuksesta sekä terveydelle vaarallisten kaasujen poistosta. Velvoite joidenkin ammattiryhmien suojelemiseksi tuli 1895 pakollisen tapaturmavakuutusjärjestelmän muodossa. Arvostetuimpia ammattiryhmiä, esimerkiksi massakoneen hoitajia, haluttiin suojella ja heidät vakuutettiin. Vakuuttamisen taloudellinen hyöty huomattiin. Ammattitauteihin altistuneita alettiin tilastoida vuonna 1926. Seuraavat askeleet työlainsäädännössä otettiin 1927, jolloin voimaan tuli ammattientarkastuslaki ja 1930 voimaan tuli työturvallisuuslaki. Viimemainittu on uudistettu kahdesti, vuosina 1958 ja 2002. Vasta vuonna 1973 työsuojelu laajeni kaikille työpaikoille lakisääteisenä toimintana.

Kulonen herätti

Tähän viimemainittuun liittyy myös Esko Kulosen tarina, jonka ainakin varttuneemmat saattavat tunnistaa samannimisenä lauluna (löytyy esim. Youtubesta https://www.youtube.com/watch?v=-ao1QKAMVeU). Laulu kertoo tositapauksen paperityömiehestä, joka työssään altistui jatkuvasti difenyylimyrkylle ja tämän seurauksena kuoli. Hän ehti työskennellä tässä työssä kymmenisen vuotta ja kuoli 32-vuotiaana. Paperikoneella, jossa hän työskenteli oli käytetty myrkkyjä jo vuonna 1955. Vuodesta 1959 saakka koneen työntekijät olivat valittaneet päänsärystä ja huonovointisuudesta. Joitain tutkimuksia asiasta tehtiin, mutta ne eivät johtaneet mihinkään isompiin toimenpiteisiin. Asiaan ei osattu tai haluttu puuttua ennen Kulosen kuolemaa. Vasta tämän jälkeen asiaan herättiin. Tietämättömyys näiden käytettyjen kemikaalien vaarallisuudesta oli asettanut työntekijöiden terveyden ja elämän laajemmaltikin uhanalaiseksi. Kevättalvella 1970 Työterveyslaitos teki kyseisellä paperitehtaalla tutkimuksia. Myös työntekijät ja ammattiosasto vaativat tietoa ja toimenpiteitä. Tämän seurauksena tehtaalle saatiin kasvosuojukset ja kemikaalien varoituskyltit. Difenyylille altistuneille tehtiin terveystarkastuksia, ja vuoteen 1972 mennessä myrkytystapauksia oli löytynyt kaikkiaan kymmenen.

Edellä kuvatut tapahtumat siis vauhdittivat työsuojelua tehtailla. Paperiteollisuuden työsuojeluasiain neuvottelukunta antoi vuonna 1973 suosituksen alalla käytettävistä kemikaaleista. Työnantajaliitto ja ammattiliitto tekivät yhdessä myös suosituksia työsuojelukoulutuksesta, suojavaatteista ja -välineistä. Työsuojelutoiminta kehittyi 1970-luvulla huomattavasti, kun suuremmille tehtaille saatiin myös työsuojeluvaltuutetut ja työsuojelupäälliköt. Eduskunta sääsi Lain työsuojelun valvonnasta 1973 ja työsuojelu laajeni vihdoin kaikille työpaikoille lakisääteisenä toimintana.

Muutos jatkuu

Työelämä on jatkuvan muutoksen kohteena, ja niin on työsuojelukin. Esimerkiksi 1980-luvun lopulla työsuojelussa alettiin puhua henkisestä työsuojelusta ja työkykyä edistävästä toiminnasta (TYKY). Nämä

myös yleistyivät työpaikoilla. Samansuuntainen kehitys jatkui 1990-luvulle, jolloin työsuojelun tavoitteiksi tulivat työelämän laadun parantaminen ja hyvä työ toimintatapoineen. Samaan aikaan myös työsuojelun taloudellinen merkitys alkoi korostua. Uusina työsuojeluasioina ovat 2000-luvulla korostuneet työssä jaksaminen, ikääntyvien työntekijöiden erityistarpeet sekä fyysisen ja henkisen väkivallan uhka. Nykypäivänä työsuojelutoiminta on painotetusti ennaltaehkäisevää ja jokapäiväistä. Viimeisimpänä omat haasteensa tähän on luonut maailmanlaajuinen pandemia ja räjähdysmäisesti kasvanut etätyö.

Muutoksista huolimatta keskeistä on, että päävastuu työsuojelusta on työnantajalla, mutta toteutuksessa kyse on yhteistoiminnasta. Myös työntekijöillä on vastuunsa esim. sääntöjen ja ohjeiden noudattamisessa. Valitettavasti viime aikoina on ollut merkkejä myös siitä, että työnantajat pitävät työsuojelua melko tarpeettomana tai jopa yhdentekevänä. Tätä kuvastavat mm. kommentit siitä, että työsuojeluvaltuutettu tekee työnsä liian hyvin tai että tietyn tasoisten asiantuntijoiden työpanosta ei kannata tuhlata työsuojelutyöhön. Samaa linjaa jatkaa myös työsuojeluvaltuutettujen työhön osoitettujen resurssien pienentäminen. Johtuuko tämä siitä, että kuvitellaan, ettei asiantuntijatyössä ole terveyden vaarantavia myrkkyjä? Tämän päivän ”difenyyli” on ylikuormitus ja stressi, jotka vaarantavat työntekijän terveyden lähes vaarallisten kemikaalien veroisesti. Tarvitaanko asiantuntijatyöhön oma eskokulosensa ennen kuin tähän herätään?

”Esko Kulonen”, ote sanoista

(säv. Kaj Chydenius, san. Petri Repo)

Esko Kulonen oli työläinen

Nokian paperitehtaalla
käärepaperiosastolla.

Kymmenen vuotta hän uurasti
papereita öljysi
joihin hedelmät hehkuvat käärittiin
turvaan lialta.

Vuoden aikana kahdesti lääkäri
Kulosen tarkasti.
Viimeksi syyskuussa tutkittiin
täysin terveeksi todettiin.

Marraskuussa Kulonen mennytkään ei tehtaaseen,
vaan joutui sairasvuoteeseen ja joulukuussa kuoli.

Maksa ja aivot kasassa, munuaiset hajalla,
luuydin myös oli vialla, tämän työstään palkkana.

Beata Taijala
työsuojeluvaltuutettu (vuoden 2021 loppuun)
yliopettaja, ins., KTL
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Lähteitä

Alvesalo, Anne – Nuutila, Ari-Matti (toim.): Rangaistava työn turvattomuus. Helsinki 2006.

Eklund, Kari – Suikkanen, Asko: Työväensuojelusta työsuojeluun. Helsinki 1982.

Kairinen, Martti: Työoikeus perusteineen. Raisio 2009.

Koskinen, Pirkko K.: Työturvallisuudesta. Vammala 1987.

Laki työsuojelun valvonnasta 131/1973. Laki työsuojelun valvonnasta 131/1973 – Säädökset alkuperäisinä – FINLEX ®

Mertanen, Virve (toim.): Työsuojelun perusteet. Sastamala 2009.

Mertanen, Virve (toim.): Työsuojelun valvonta; ohjeita ja neuvoja työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 44/2006 soveltamisesta. Tampere 2010.

Perkka, Katriina: Työ ja työsuojelu. Helsinki 1984.

Työturvallisuuskeskuksen internet-sivut. Työsuojelun yhteistoiminta |TTK – Työturvallisuuskeskus

Työturvallisuuslaki 738/2002. Työturvallisuuslaki 738/2002 – Ajantasainen lainsäädäntö – FINLEX ®

Viinamäki, Marita: Tappavaa tietämättömyyttä paperitehtaalla. Telma, Työturvallisuus 21.2.2017